

HET GESPROKEN WOORD TELT!

De onzichtbare bouwput: De feiten spreken voor zich

Wie was Wibaut? Aan u hoef ik dat niet uit te leggen. De eerste sociaaldemocratische wethouder in Amsterdam. De man van de sociale woningbouw. Er zijn hier genoeg mensen in de zaal die meer over Wibaut weten dan ik. Sommigen van u zullen stilletjes in zichzelf die bekende verkiezingslogan mompelen: WIE BOUWT? WIBAUT.

Maar hoe zit dat voor de kinderen uit Amsterdam Nieuw West of Zuid Oost?

Misschien kennen ze de Wibautstraat, maar ook dat is twijfelachtig. De afgelopen jaren heb ik een aantal geweldige stagiaires van een VMBO school in Amsterdam West gehad, het Calvijn met Junior College. Ze kwamen nooit in het centrum. Ze waren nog nooit op het Waterlooplein geweest. Ze hadden nog nooit zoveel 'oude gebouwen' gezien.

Misschien kennen ze het standbeeld van Wibaut, van de sociaaldemocraat met de dikke buik en de priemende blik? Ik heb ooit achter in de klas gezeten bij kinderen die les kregen om hun woordenschat te vergroten. Als ik hen had gevraagd of ze het standbeeld van Wibaut kenden, hadden ze me vast glazig aangekeken. Niet omdat ze Wibaut niet kenden, maar vooral omdat ze het woord standbeeld niet kenden.

Of zouden ze Wibaut misschien kennen van de mobiele tentoonstelling die is georganiseerd naar aanleiding van zijn geboorte 150 jaar geleden? In de stad – in Amsterdam - stonden manshoge borden met kenmerkende uitspraken van hem, zoals 'Het staat er. Knap als ze het afbreken' of 'Ik voel mij meer Amsterdamer dan de meeste die er geboren zijn.'
Nee. Daar kennen de kinderen over wie ik spreek Wibaut ook niet van. Want navraag leert dat die borden niet hebben gestaan in Nieuw West of Zuidoost.

Het is wel een wrange ironie. We vereren een volksverheffer, maar doen dat buiten het zicht van de mensen die op achterstand staan. Het spiegelbeeld van mijn stagiaires tekent zich af. Heel veel centrumbewoners komen nooit buiten de ring. En missen daardoor soms het besef van de ongelijkheid in de stad.

Het is niet erg dat kinderen Wibaut niet kennen. Het is wel erg dat kinderen zo geïsoleerd leven en op school zoveel achterstand oplopen dat de kans klein is dat ze hun vleugels optimaal zullen uitslaan. 150 jaar na de geboorte van Wibaut staat de noodzaak van een programma van verheffing nog pal overeind. Maar het vehikel van die verheffing is niet langer woningbouw, het is onderwijs. Er is echter een fundamentele mentaliteitsverandering nodig om zo'n programma van verheffing via het onderwijs waar te maken.

In deze lezing wil ik u schetsen wat in mijn ogen de opdracht van de moderne sociaal democratie is. Hernieuwd sociaal activisme is nodig om op lokaal niveau de doelstellingen van onze beweging – waaronder het streven naar gelijke kansen voor iedereen - waar te maken. Maar ook meer filosofische vragen die altijd al bij de sociaaldemocratie hebben gehoord, ethische kwesties zo je wilt, doemen op in het werk van een wethouder, een lokaal politicus. Bijvoorbeeld vragen over goed en kwaad. Of over recht en onrecht. Ik doe vanavond een poging om een paar antwoorden te formuleren en zal daarvoor putten uit mijn Amsterdamse ervaringen in het onderwijs.

De onzichtbare bouwput: De feiten spreken voor zich
Wibautlezing Lodewijk Asscher 4 februari 2010

De afgelopen jaren is de PvdA in mijn ogen meer bedreven geweest in het etaleren van machteloosheid dan in het verkondigen van onze idealen. Lamgeslagen door de doodgelopen derde weg ontstond het beeld van ideologische leegte, een campagnepartij, een bestuurderspartij. Tegelijk zien we voorbeelden van aansprekende politici die de tijdgeest logenstrafden en een ethisch geladen idealistische politiek nastreefden. Die vechten voor wat zij geloven dat eerlijk en rechtvaardig is.

Wie zich neerlegt bij vanzelfsprekendheden is echter gedoemd teleur te stellen. Als ik kijk naar de periode waarin Wibaut politiek actief was, tussen 1907 en 1924, en die tijd naast de onze leg, dan zijn er nog steeds meer overeenkomsten dan verschillen.

1. Laboratorium

Wibaut was in 1914 de eerste wethouder voor de SDAP in Amsterdam. Hij was de grondlegger van het wethoudersocialisme. Voor hem was de stad een laboratorium voor sociale politiek. Hij heeft laten zien dat je niet hoeft te wachten op de landelijke politiek, maar in de stad ontzettend veel kan bereiken. Ik houd ook van de stadspolitiek. Ik wil niet in Den Haag op een dossier zitten broeden, ik wil dat het onderwijs beter wordt voor Amsterdamse kinderen. Ik wil het merken als ik door de stad fiets. De verandering die een lokaal bestuurder tot stand kan brengen is tastbaar. Ik vind dat het meest fantastische aan wethouder zijn.

Het is lang mode geweest om te denken dat de samenleving niet maakbaar was en de politiek zijn ambities moest temperen. Op het niveau van de stad is het zonneklaar dat dit een decadente opvatting is. Als je zo direct wordt geconfronteerd met dingen die onacceptabel zijn, kun je niet wegstijven met het excuus dat de samenleving niet maakbaar is.

Het is alleen een bepaald type maakbaarheid dat terecht heeft afgedaan. Het 'blauwdrukdenken' waarbij geen recht wordt gedaan aan lokale verschillen is terecht in diskrediet gekomen. Op steeds meer terreinen krijgt de gemeente daarom het primaat. Denk maar aan de Wet Werk en Bijstand of de Wet Maatschappelijke Opvang.

Op andere terreinen speelt de gemeente daarentegen een kleine rol (denk aan Jeugdzorg en onderwijs). Maar als het daar niet goed gaat, zal ook op die terreinen de gemeente zich moeten laten gelden. Net als in de tijd van Wibaut is de stad dan een laboratorium om manieren te verzinnen om de levens van mensen te verbeteren.

Dat brengt mij bij een tweede parallel met Wibaut. De noodzaak van verheffing. De uitspraak van Wibaut 'Voor nog veel Amsterdammers is een wandeling naar Oost, West of Zuid niet minder dan een reis', geldt nog steeds. Ik vroeg op een school in Geuzenveld aan een leerling of ze vaak in het centrum van Amsterdam kwam. Dat was zeker het geval zei ze, bijna wekelijks zelfs. In de loop van het gesprek kwam ik erachter dat ze het Plein 40 – 45 bedoelde. Een groot kaal plein met een grauw winkelcentrum dat in niets aan De Dam doet denken. Kinderen in Nieuw-West of Zuidoost leven letterlijk in een andere wereld. Een wereld waarin ze aanmerkelijk minder kansen hebben dan meer bevoorrechte kinderen elders in de stad.

In de tijd van Wibaut ging verheffing over woningbouw. Er woonden toen gemiddeld 4,5 personen in een woning in Amsterdam. De meeste huizen hadden geen stromend water. In 5000 kelderwoningen woonden 20.000 mensen. In de Jordaan was de kindersterfte 15 op de duizend. In andere wijken was dat minder dan één kind per duizend geboorten. Wibaut wist dat alleen via de bouw van goedkope huurwoningen de levenskansen van de Amsterdamse kinderen verbeterd konden worden.

Om de kansen van Amsterdamse kinderen nu te verbeteren is niet zozeer een woningbouw programma nodig, maar een onderwijsoffensief.

Waar mensen vroeger heel goed in de praktijk een vak konden leren, in een leermeester gezelschap – relatie, of gewoon door in de slagerij van pa en moe te gaan werken, moeten mensen nu een diploma hebben voor ze aan de slag kunnen. Daar is weinig aan te doen, en gemiddeld genomen ook een goede ontwikkeling. Maar we moeten mensen wel in staat stellen om een diploma te kunnen halen. We weten allemaal dat gelijke kansen niet hetzelfde is als toegang: *access without support is not opportunity*, zeggen onderwijsexperts in de VS. Zonder support zijn bepaalde groepen kinderen kansloos.

Verheffing is een ouderwets woord. Eigenlijk past het niet meer in onze tijd. Wat ik met verheffing anno 2010 bedoel is: Recht je rug en spreid je vleugels en vraag hulp als je dat nodig hebt. Dat is iets anders dan van bovenaf beslissen dat het goed is dat groepen mensen zich ontwikkelen. We weten dat mensen zich alleen ontwikkelen als ze dat zelf willen. We hebben het over tweerichtingsverkeer. En de overheid moet zo goed mogelijk kansen bieden en mensen uitrusten om kansen te kunnen grijpen. Soms is dat met ‘hulp’, soms is dat een schop onder iemands kont. Dat kan ook hulp betekenen.

Ondanks het feit dat dit wel zo’n beetje bekend is, het principe van kansen bieden versus kansen nemen, is er in het onderwijs een huiveringwekkend pessimisme of misschien zelfs cynisme geslopen. We zijn dingen normaal gaan vinden die niet acceptabel zijn. Dingen die niets te maken hebben met kansen bieden en het mensen nogal eens de mogelijkheid ontnaemt om een kans te pakken.

Zo vind ik het niet normaal dat kinderen van bijvoorbeeld Turkse komaf de basisschool verlaten met een gemiddelde taalachterstand van twee jaar. Gemiddeld. Dat betekent dat voor elk Turks kind zonder taalachterstand een ander kind staat met een taalachterstand van vier jaar.

Het is niet normaal dat er kinderen op de middelbare school zitten die functioneel analfabeet zijn.

Het is niet normaal dat we een explosieve groei hebben van het aantal zorgkinderen.

Het is niet normaal dat we MBO opleidingen met een percentage van 40 % verzuim de gewoonste zaak van de wereld vinden. Het is niet normaal dat in het MBO lesuitval en falende administratie aan de orde van de dag zijn. Dat docenten de kinderen in hun klas niet meer kennen, en het dus mogelijk is dat een jongen al 7 maanden in de gevangenis in Frankrijk zit, terwijl hij volgens de administratie gewoon op school was. Omdat een vriendje zijn naam op de presentielijst zette.

Het is niet normaal dat de inspectie voor zwarte scholen andere maatstaven voor kwaliteit hanteert dan voor witte scholen. Ze leggen die scholen langs de lat van vergelijkbare scholen. Zo kan het gebeuren dat ouders denken dat hun kinderen op een goede school zit, maar dat hun kinderen niet het onderwijs krijgen waar ze recht op hebben.

Het is niet normaal als een schooldirecteur de slechte prestaties van een school wijt aan de ‘moeilijke populatie’. Niets is immers fnuikender voor de schoolcarrière van een kind dan lage verwachtingen van de onderwijsgeevenden.

Het is niet normaal dat de segregatie in het onderwijs nog steeds toeneemt.

Het is niet normaal dat we miljarden aan onderwijsachterstandsbeleid hebben besteed zonder te kijken wat dat opleverde. En het is niet normaal dat we honderden miljoenen aan onderwijskwaliteitsbeleid uitgeven zonder harde afspraken over wat er moet gebeuren. Ik wilde daarom een onderwijsoffensief, maar het was niet zo gemakkelijk om dat voor elkaar te krijgen. En dat brengt mij bij mijn derde parallel met Wibaut.

Toen Wibaut sociale woningen wilde bouwen, vonden veel mensen dat de stad zich daar niet mee moest bemoeien. Dat moest je overlaten aan de particuliere bouwers. Wibaut verzette zich tegen deze 'afwachtende huizen'. Hij stelde dat particuliere bouwers domweg niet in staat waren om betaalbare woningen te bouwen. Tegen tegenstanders zei hij altijd: De feiten spreken voor zich. Dit kunnen we niet laten gebeuren.

Wibaut liet daarmee zien dat politiek niet de kunst van het mogelijke is, maar de kunst om het onmogelijke mogelijk te maken.

Mijn voorganger Ahmed Aboutaleb zei vaak dat hij wethouder schoolgebouwen was. Hij werd er gek van dat hij zo weinig te zeggen had over de kwaliteit van het onderwijs. Ik heb mij daar – geïnspireerd door Wibaut – niet door laten weerhouden, ook al waren de schoolbesturen niet enthousiast. Tijdens een van de eerste bijeenkomsten waarin ik tegenover een groep schoolbesturen – in dit geval uit het Voortgezet Onderwijs – zat, werd me meteen fijntjes te verstaan gegeven hoe de verhoudingen waren. Ik ging niet over het onderwijs en moest me er dus vooral niet mee willen bemoeien. Ik heb ze gezegd dat ik dat niet kon of wilde beloven. Ik zei: 'Stel je nou voor dat de straat voor een van jouw scholen opengebroken is, op zo'n manier dat de kinderen, als ze onderweg naar school zijn, in de bouwput vallen, struikelen of helemaal niet op school komen. Als schoolbestuurder ga jij niet over die straat, jij gaat er niet over dat die straat opgebroken is. Maar ik hoop wél dat je me belt in zulke situaties. En ik hoop wél dat je je er boos over maakt. Omdat het jouw schoolkinderen zijn die gevaar lopen. Omdat het jouw schoolkinderen zijn die de school niet meer inkomen. Net zoals de kinderen op jullie scholen mijn Amsterdamse kinderen zijn. En dus bemoei ik me ermee.' Politiek is de kunst om mogelijk te maken wat onmogelijk lijkt. Wie zich alleen bezig houdt met waar hij bevoegd voor is, ontloopt zijn grotere verantwoordelijkheid. En dat komt uiteindelijk keihard terug, in cynisme en wantrouwen in de politiek. Op lokaal niveau kunnen wethouders het gezag opbouwen waardoor geaccepteerd wordt dat ze zich bemoeien met dingen waar ze niet over gaan. Ik ben me gaan bemoeien met de kwaliteit van het onderwijs. Volgens de inspectie waren er in januari 2008 33 zwakke basisscholen, waarvan 5 zeer zwak. Een jaar later waren dat er maar liefst 40, waarvan 6 zeer zwak. Het aantal zwakke scholen nam alleen maar toe.

Zodra de inspectie een school als zwak bestempelt, weet je dat er heel wat mis is. Ze werken met een minimumnorm. Een norm schrijft voor waar moet onderwijs minimaal aan moet voldoen om niet slecht te zijn. Ik wilde de lat hoger leggen, op een eerder, effectiever moment ingrijpen. Mijn ambitie ligt hoger dan het voorkomen van slechte scholen, ik wil dat scholen goed zijn. Dat kinderen het beste onderwijs krijgen, om eruit te halen wat er maar in zit. En dus heb ik doelen laten formuleren waar echt goed onderwijs aan moet voldoen. Het Hoofd onderwijs van de gemeente Amsterdam heeft heel precies geformuleerd wat we van fatsoenlijk onderwijs mogen verwachten. Dat komt niet noodzakelijkerwijs overeen met de normen van de rijksinspectie.

Ik geef een paar voorbeelden van de Amsterdamse normen, die dus hoger liggen dan de normen van de landelijke inspectie: een gemiddelde Cito-score waarmee je naar het vmbo-t kunt, (dus evenveel leerlingen onder als boven dit niveau); voor een kwart van de leerlingen op iedere basisschool een HAVO/VWO-advies (in Amsterdam als geheel krijgt de helft van de kinderen dit advies); aan het eind van de basisschool in iedere school niet meer dan 20%

De onzichtbare bouwput: De feiten spreken voor zich
Wibautlezing Lodewijk Asscher 4 februari 2010

van de leerlingen met een leerachterstand van anderhalf jaar (de Cito-scores van deze leerlingen tellen niet mee in de totaalscore van de school). Volgens mij zijn dit milde ambities. Zeker als je je verplaatst in ouders met een kind van vier jaar die voor een schoolkeuze staan. Toch voldoen in Amsterdam maar 93 van de 208 scholen aan dit ambitieniveau. Voor de goede orde: ik weet en besef dat dit voor sommige scholen buitengewoon moeilijk haalbare ambities zijn. Mijn doel is niet die scholen te straffen maar ze te helpen die ambities toch te bereiken. Het gaat met ook niet om exact deze normen. Ik wissel ze graag in voor betere, scherpere normen. De kern is dat we een ambitie formuleren die uitgaat boven het inspectie minimumniveau en die waarmaken. Dat neemt niet weg dat meer dan de helft van de Amsterdamse scholen nu niet voldoet aan die ambities.

Opnieuw: de feiten spreken voor zich. Dit kunnen we niet laten gebeuren.

Op basis van onze eigen lijst met fatsoenlijke eisen, maakten we een lijst van alle scholen met daarop de gemiddelde Cito-score, het aantal leerlingen met een grote leerachterstand, het opleidingsniveau van de ouders en de prestaties van hun kinderen, het aantal doorverwijzingen naar het praktijkonderwijs, et cetera.

Uit die lijst bleek dat er niet alleen veertig zwakke scholen volgens inspectienormen bestaan, maar ook nog eens een flink aantal scholen dat niet kon voldoen aan een of meer van de (heel normale) eisen die we zelf hebben gesteld. Die twee groepen scholen bieden we hulp en geld aan om samen met de gemeente te werken aan verbetering. De scholen waren het met me eens dat we meer ambitie moesten hebben dan alleen het oordeel van de onderwijsinspectie. Maar ze waren beducht voor het openbaar maken van de lijst met hun prestaties. In november 2009 is die lijst wel openbaar gemaakt, omdat ik vind dat ouders recht hebben te weten hoe de school van hun kinderen presteert. De schoolbesturen reageerden meer dan defensief: de minister werd gevraagd mij dit te verbieden.

We hebben de lijst toch gepubliceerd. Laat de feiten maar voor zich spreken. De feiten zijn schokkend, maar óók hoopgevend.

Want, inmiddels doen steeds meer scholen vrijwillig mee aan deze kwaliteitsslag. Zo'n 20% van alle Amsterdamse scholen. Met de kwaliteitsaanpak richten we ons op de mensen in de klas en helpen ze betere resultaten te behalen.

Dat wil zeggen:

- Dat leerkrachten en directie leren om verwachtingen aan kinderen te stellen (ook te verwachten leerprestaties benoemen bij zwakke leerlingen).
- het geven van goed pedagogisch en didactisch onderwijs voor verschillende groepen kinderen in een klas.
- Dat leerkrachten leren om op de juiste wijze leerresultaten bij te houden en die gegevens kunnen duiden.
- Dat leerkrachten en directie handelingsbekwaam leren ingrijpen als de onderwijsresultaten daar om vragen.

En dat heeft resultaat. Leerkrachten zijn ontzettend gemotiveerd omdat het effect heeft.

En ook de inspectie ziet dat het werkt. Want nu, begin 2010, zijn er nog 5 zeer zwakke en 22 zwakke basisscholen. Wat vooral hoopgevend is, is dat in de onderbouw van die scholen de resultaten met sprongen vooruit gaan.

We boeken dus langzaam maar zeker resultaten. Maar we zijn er nog lang niet. Er is meer nodig, niet alleen van de politiek, maar ook van schoolbesturen, onderwijzers en vooral ook van ouders. Dat is wel een groot verschil met de verheffing à la Wibaut.

Wibauts verheffing was ouderwets paternalistisch. Hij had een speciaal kostuum dat hij droeg als hij de Jordaan in moest. Zodra hij thuis kwam hing hij dat snel op zolder, zodat het kon uitwasemen. Wibaut vond dat armoede stinkt. Hij was toch een man die bouwde voor het

volk, maar het volk niet zelf liet bouwen.

We kunnen, ook in 2010, nog veel inspiratie aan Wibaut ontleen. Hij blijft ondanks zijn paternalisme razend actueel. Niet alleen voor moderne politici. Ook ouders, leerlingen en leraren kunnen door Wibaut een beetje te bestuderen leren hoe ze het onderwijs kunnen verbeteren. Belangrijkste les: gewoon doen. De feiten spreken voor zich.

In de eenentwintigste eeuw gaat het om individuele zelfontplooiing. Maar anders dan in de klassiek liberale opvatting is het sociaal activisme van de volksverheffers nodig om kinderen daadwerkelijk in staat te stellen zich te ontplooien. Dat betekent dat kinderen moeten leren wat het betekent om een individu te zijn. Moeten leren wat het betekent om hard te werken, en op die manier iets te bereiken. Of wat het betekent om hulp te vragen, en op die manier iets te bereiken. Dat kunnen kinderen alleen van anderen leren, met anderen.

Er is geen ouder die niet het beste voor zijn kind wil, toch is de bemoeienis van ouders met het onderwijs beperkt. Ik begrijp dat niet. Er is meer animo om mee te gaan met het schoolreisje dan om kritisch te kijken naar de methoden om die een school gebruikt om taalachterstanden weg te werken of kinderen met dyslexie of dyscalculie te begeleiden. Inspraak van ouders blijft nu vaak beperkt tot de medezeggenschapsraad. Maar dat zijn op veel scholen geen organen waar ouders geïnspireerd vertrekken. We moeten nieuwe vormen vinden om de betrokkenheid van ouders te mobiliseren en te gebruiken voor de verbetering van het onderwijs. De stem van ouders moet sterker worden. Ook in de besturen van onderwijsorganisaties. Dat zijn vaak clubs van mensen die coöptatie gelijkgestemden werven. Het zou goed zijn als ook ouders van zich laten horen.

Maar niet alleen ouders, ook bedrijven moeten zich bekommeren om het onderwijs. De sociale politiek van Wibaut werd uiteindelijk ook door welgestelden gesteund vanuit een welbegrepen eigenbelang. Het besef bestond dat de verbetering van de levensomstandigheden van de zwaksten ook de sterken ten goede kwam. Beter zorg maakte dat ziekten zich niet of minder snel verspreiden. Beter huisvesting maakte dat arbeiders gezonder bleven. Werk zorgde ervoor dat mensen niet bedeedden of uit stelen moesten.

Dit besef van welbegrepen eigenbelang moet terugkeren. Nu hebben teveel mensen het gevoel dat het slechte onderwijs voor achterstandskinderen hun probleem niet is. De middenklasse zorgt er zelf wel voor dat hun kinderen naar een goede school gaan. Tekenend is de peiling onder lezers die de Volkskrant onlangs organiseerde in het kader van het Onderwijsagenda. Er waren tal van problemen in het onderwijs op een rijtje gezet. De lezers mochten bepalen wat ze belangrijk vonden. Segregatie werd nauwelijks door lezers van de Volkskrant genoemd. Zij maken zich blijkbaar geen zorgen om de kansarmoede die met segregatie gepaard gaat.

Het is een kortzichtige onverschilligheid.

Kijk naar de vergrijzingscijfers. Die liegen er niet om. Als wij willen dat er straks genoeg mensen voor de klas staan, genoeg dokters zijn om ons als enorme groep ouderen te behandelen en te verzorgen, dan kunnen we maar beter meteen aan de slag gaan. Als we het vanuit die voor onszelf belangrijke invalshoek benaderen, dan is dat misschien de moeite waard om harder te lopen, ruzie te maken en aan de slag te gaan.

Om het onderwijsoffensief te laten slagen mogen we niet blind zijn voor de omgeving waarin kinderen opgroeien. Huiswerkbegeleiding is bijvoorbeeld cruciaal. Maar er is meer nodig. Taal en inburgering helpen ouders hun kind beter te begeleiden. Opvoedondersteuning stelt ouders in staat grip te houden op hun leven en hun kinderen te geven waar ze recht op hebben: opvoeding. Voorscholen zullen veel meer kwaliteit moeten leveren maar kunnen dan een belangrijke rol spelen bij het voorkomen van achterstand. Leesonderwijs moet veel

De onzichtbare bouwput: De feiten spreken voor zich
Wibautlezing Lodewijk Asscher 4 februari 2010

ambitieuzer en voorlezen moet nog meer gestimuleerd worden. Sociaal beleid is ook nodig om te voorkomen dat grote groepen kinderen worden belemmerd om zich te ontplooien door armoede en uitzichtloosheid. Sport, kunst, een computer, muziekles. Dingen die toegankelijk moeten zijn voor iedereen.

Empathie

Wibaut zei de feiten spreken voor zich. Maar om de noodzaak van een nieuw verheffingsideaal goed tot ons door te laten dringen moeten die feiten soms wel ervaren worden. Een klein gedachtenexperiment kan daarbij helpen.

De Amerikaanse filosoof Rawls heeft daarvoor de sluier van onwetendheid bedacht. Stel nu dat je niet weet welke positie je in een samenleving gaat innemen, je weet niet wat je kleur is, wat je capaciteiten zijn, wie je ouders zijn of waar je wordt geboren. Hoe zou je dan willen dat die samenleving eruit zou zien?

Volgens Rawls kiezen mensen dan voor een samenleving die optimale vrijheid combineert met een maximale verbetering van de omstandigheden van de minst bedeelden. Maar die sluier van onwetendheid kan ook op kleinere schaal worden toegepast.

Wie is hier actief in de lokale politiek?

Wie heeft hier kinderen?

Wie is hier wethouder onderwijs?

Wie werkt er voor een schoolbestuur?

Neemt u nu de slechtste school in uw gemeente in uw gedachten, zou u uw eigen kinderen naar deze school sturen?

Nee, dat denkt u niet. Zou u de buurkinderen adviseren om naar die school te gaan? Nee, dat doet u niet.

Dan spreken de feiten voor zich.

Maar als die school voor uw eigen kinderen en de kinderen van de burens niet goed genoeg is, waarom is die school dan wel goed genoeg voor andere kinderen om naar toe te gaan?

Hebben zij niet evenveel recht op goed onderwijs?

Hebben zij niet evenveel recht op een school die alles uit ze haalt wat in ze zit?

Hebben zij niet evenveel recht om hun talenten tot volle bloei te laten komen?

.....

Als het om uw kind ging, dan zou u vanavond nog woedend in actie komen om zo veel onrecht.

Wat ik in Amsterdam probeer en waar ik nog jarenlang mee door wil gaan, is het beter maken van het onderwijs voor alle kinderen. Ook voor die kinderen die door de schoolbesturen en de beleids- en opiniemakers zijn opgegeven. Ik wil een modern programma van emancipatie.

Door ze het beste onderwijs te geven, krijgen ze de kans om hun rug te rechte[n] en hun vleugels uit te slaan. Zich te ontplooien en gebruik te maken van alles wat deze stad te bieden heeft.

We moeten strijden tegen de gemakzuchtigen die denken dat alles vanzelf goed komt, maar

De onzichtbare bouwput: De feiten spreken voor zich
Wibautlezing Lodewijk Asscher 4 februari 2010

ook tegen de cynici die denken dat het toch nooit wat wordt.

Om zo'n onderwijsoffensief tot een goed einde te brengen moet je niet bang zijn om ruzie te maken met de gevestigde belangen in het onderwijs.

Je moet niet beducht zijn om je ook te bemoeien met zaken waar je strikt formeel weinig over te zeggen hebt. Wie terugschrikt voor de macht van de koepels krijgt nooit iets voor elkaar.

Om zo'n onderwijsoffensief tot een goed einde te brengen is uithoudingsvermogen nodig. Het betekent dat je niet elk jaar een ander politiek thema omhelst waarmee je wilt scoren. Het is natuurlijk verleidelijk om een mooi gebouw neer te zetten, waaraan je je naam kan verbinden, maar nog veel mooier is het om te zorgen dat je meehelpt om het Nederlandse onderwijs tot het beste van Europa te maken.

Het betekent dat goede bedoelingen niet voldoende zijn. Je moet ook weten dat je inspanningen effect hebben. Dat betekent dat je de prestaties van scholen moet meten. Ik zou willen dat in het hele land duidelijke normen worden gesteld over de gewenste prestaties van scholen, vergelijkbaar met de normen die we in Amsterdam hebben gesteld. Normen over het aantal leerlingen dat naar HAVO of VWO gaat. Het maximale aantal leerlingen met een achterstand.

De scholen in het voortgezet onderwijs moeten kiezen en zich profileren. Specialiseren ook. Categoriële gymnasia EN categoriële VMBO-t. Op ambacht gerichte combinatie van vmbo en mbo. Emancipatielycea waar leerlingen kunnen klimmen. Tweetalig onderwijs, technasia. In het beroepsonderwijs moeten we af van de fictie dat het mbo wordt bezocht door autonome studenten. Maar de realiteit inzien dat je van een kind van 15, 16 niet kunt verwachten dat het zijn weg wel vindt in een leerfabriek. Dat je met maar drie dagen les in de week en uren die om de haverklap uitvallen onverantwoorde risico's neemt. De administratie moet op orde, geen lesuitval maar structuur en aandacht. En leraren die weer weten wie er bij ze in de klas zitten.

En als we dat niet bereiken op de ene manier, dan moeten we het op een andere manier proberen. Net zolang tot het wel normaal is. En als dat geld kost, dan moeten we dat geld maar vrijmaken. Dan moeten we maar wat van ons aardgasgeld investeren in de toekomst van onze kinderen. Of een keertje minder op vakantie gaan.

Landelijk mogen we niet blijven steken in een top5 ambitie maar hebben we de plicht die om te zetten in een nationale agenda. De nationale gijzeling vanwege de grondwettelijke positie van het bijzonder onderwijs mag niet leiden tot het accepteren van scholen die geen verantwoording meer afleggen.

Politiek is, ook nu nog, niet de kunst van het mogelijke, maar de kunst om mogelijk te maken wat onmogelijk leek.

Verheffing anno 2010 is:

nooit denken dat het af is

nooit denken dat het met deze kinderen of met deze ouders toch nooit wat wordt,

bereid zijn om als het nodig is ruzie te maken met gevestigde belangen en volhouden. Blijven volhouden.

En omdat vol te houden, moet je zorgen dat je niet alleen staat. We moeten als sociaal-democraten weer een beweging worden. Een beweging van praktische idealisten. Die stuk voor stuk het verschil willen maken. Met Wibaut in gedachten.

De onzichtbare bouwput: De feiten spreken voor zich
Wibautlezing Lodewijk Asscher 4 februari 2010

Ik ga er van uit dat u dat ook doet, het verschil willen maken. Maar ik wil niet dat u mij gaat bellen of mailen met de vraag hoe ik het doe, dat is allemaal koud watervrees en uitstelgedrag. Ik wil dat u aan de slag gaat. Ik wil dat u zelf een Wibaut wordt. Wibaut op uw eigen vierkante centimeter. Ramses Shaffy zong het prachtig (hoewel het liedje zelf nog veel ouder is): ‘Wees op je eigen vierkante meter een Vorst!’ Geen regent dus – het verschil is groot- , maar een Vorst. Iemand die staat voor de kinderen in uw stad of dorp. Als we dat allemaal proberen, kunnen we heel veel doen.